

ברכת-את צמח דוד

שי פינקלשטיין

רב קהילת ניצנים

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך. כי לישועתך קוינו כל היום
ברוך אתה ה', מצמיח קרן ישועה

ספר אבודרהם שמונה עשרה

את צמח דוד מהרה תצמיח ע"ש (תה' קלב, יז) אצמיח קרן לדוד. וקרנו תרום ע"ש קרנו
תרום בכבוד. בישועתך ע"ש ובישועתך תרום קרננו. ואמר בישועתך כי בנין ירושלים היא
ישועת המקום שנא' (ישעיה נב, י) וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו. כי לישועתך קוינו
כל היום ע"ש (בראשית מט יח) לישועתך קויתי ה'. ואמר כל היום ע"ש אותך קויתי כל
היום. וחותם בא"י מצמיח קרן ישועה שנא' ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל

תהלים פרק קלב

כִּי־בָחַר יִקְוֶה בְּצִיּוֹן אֲנִי לְמוֹשָׁב לוֹ (יג)

זֹאת־מְנוּחָתִי עַד־עַד פֶּה־אֲשַׁב כִּי אוֹתִיָּהּ (יד)

צִדָּה בְּרַךְ אֲבִירָה אֲשַׁבֵּעַ לְחֵם (טו)

וְכֹהֲנִיָּה אֲלַבֵּשׁ יִשְׁעֵי וְחִסְדֶּיהָ רָגַו יִרְנְנוּ (טז)

שֵׁם אֲצַמִּיחַ קָרוֹ לְדָוִד עֲרַכְתִּי־נֹר לְמִשִּׁיחִי (יז)

רד"ק תהלים פרק קלב פסוק יז

שם אצמיח קרן לדוד. קרן - חוזק ומלכות, וכן (יחזקאל כט, כא): אצמיח קרן לבית (יז)
ישראל, וכן (ש"א ב, י): וְגַרְם קָרוֹן מְשִׁיחוֹ. ואמר זה הפסוק על משיח העתיד, לפיכך אמר
אצמיח. כלומר, אף על פי שייבש זה כמה, עוד אצמיחנו. וכן נאמר עליו (ירמיה כג, ה):
והקמותי לדוד צמח צדיק, ואמר עליו (שם לג, טו): בימים ההם ובעת ההיא אצמיח לדוד
צמח צדקה. ואמר שם כי בציון יהיה, כמו שכתוב (עובדיה א, כא): ועלו מושיעים בהר ציון,
וכן כתוב (ירמיה לג, טז): בימים ההם תִּנְשַׁע יהודה וירושלם תשכון לבטח וזה אשר יקרא
לה ה' צדקנו. ערכתי נר למשיחי, כמו שאמר (מ"א יא, לו): למען היות ניר לדוד עבדי, כי
המלך כמו הנר מאיר לעם

ישעיהו פרק נב

פָּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדָּו חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָחַם יְקֹוֹק עַמּוֹ גָּאֵל יְרוּשָׁלַם (ט)

(י)

חָשַׁף יְקֹוֹק אֶת־זַרְנוֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינַי כָּל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל־אֲפָסֵי־אָרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ

בראשית פרק מט

יָדוּ יָדָיו עִמּוֹ כְּאֶחָד שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל (טז)

יִהְיֶיֶדְוּ נַחֲשׁ עַל־יָדָיו שְׁפִיפּוֹ עַל־יָאֲרוֹחַ הַנֶּשֶׁךְ עֵקֶב־יָסוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אַחֲזוֹר (יז)

לִישׁוּעַתְךָ קִוִּיתִי יְקֹוֹק (יח)

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת ויחי פרק מט סימן יח

יח) לישועתך קויתי ה'. כיון שראה יעקב גבורתו של שמשון, אמר לישועתך קויתי ה', לפי שמשון החל להושיע את ישראל מיד פלשתים, שנאמר והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים (שם יג ה), לישועתך קויתי, שתיים עשרה אותיות, כנגד שנים עשר שבטים זש"ה ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל (תהלים קכב ד)

תרגום יונתן בראשית פרשת ויחי פרק מט פסוק יח

אמר יעקב כד חמא ית גדעון בר יואש וית שמשון בר מנחם דקיימין לפרוקין לא (יח) לפרוקניה דגדעון אגא מספי ולא לפרוקניה דמשון אגא מודיק דפרוקניהו פורקו דשעתא אלהיו לפרוקנה סכית ואודיקית יי דפרוקנה פורקו עלמין: (נ"א אלא לפרוקניה דמשיח בן דוד שהוא עתיד לפרוקיה ית בני ישראל ולאפקותהו מגלותא ולפורקנא סכיתא נפשי)

כתר יונתן בראשית פרשת ויחי פרק מט פסוק יח

אמר יעקב כאשר ראה את גדעון בן יואש ואת שמשון בן מנחם שעומדים לגאולות לא (יח) לגאולתו של גדעון אני מצפה ולא לגאולתו של שמשון אני מצפה אני חוזה שגאולתם גאולה של שעה אלא לגאולתך צפיתי וחזיתי יי, שגאולתך גאולת עולמים. [אלא לגאולה של משיח בן דוד שהוא עתיד לגאול את בני ישראל ולהוציאם מגלות ולגאול צופה נפשי]

הצמח הקרן והתהליך

שמואל א פרק ב

יְקֹוֹק יַחַתּוּ מְרִיבוֹ מְרִיבָיו עָלוּ עָלָיו בְּשִׁמְיֵם יִרְעֵם יְקֹוֹק יָדָיו אֲפָסֵי־אָרֶץ וַיִּתְרַעַז לְמַלְכוֹ וַיָּרֶם (י)
קרן משיחו: פ

רד"ק שמואל א פרק ב פסוק י

ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו - כפל דבר כי המלך הוא המשיח ואמרה חנה זה על דרך נבואה או דרך קבלה כי היתה קבלה אצלה כי עתיד להיות מלך בישראל וחתמה השירה הזאת בדברי המלך לפי שזכרה מפלת הרשעים והם אויבי ישראל ואמרה כי האל יתן עז למלך ישראל שיושעו ישראל על ידו מיד אויביהם ואם אמרה זה בדרך נבואה רמזה בזה שעל ידי שמואל בנה יהיה מלך בישראל והוא ימשחנו

ירמיהו פרק מח

נִגְדַעְהָ קֶרֶן מוֹאֵב וְזָרְעוּ נִשְׁבְּרָה נָאִם יְקֹקֶק (כה)

רד"ק ירמיהו פרק מח פסוק כה

נגדעה קרן מואב - מלכות מואב ולפי שהקרן היא גבוהה על כל אברי הבהמה נקראת (כה) המלכות קרן שהיא גבוהה במעלה על כל העם

יחזקאל פרק כט

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְבַיִת יִשְׂרָאֵל וְלֶךְ אֶתֶן פִּתְחוֹן־פֶּה בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְקֹקֶק: פ (כא)

רד"ק יחזקאל פרק כט פסוק כא

ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם - פירושו בזמן ההוא (כא) כמו וחרה אפי בו ביום ההוא והדומים לו ואין לפרש בזמן שנלכדה מצרים שהרי נלכדה בכ"ז לנבוכדנצר ומה צמיחת קרן היה לישראל באותה שעה פירש אדוני אבי ז"ל בזמן מלכות מלך בבל שזכר שיתן האל יתברך מצרים בידו אמר כי בזמן מלכותו רוצה לומר מלכות בנו היתה צמיחת קרן לבית ישראל ומה הוא שנולד כורש בשנת חמשים לגלות בבל כמו שאומר מן מוצא דבר להשיב ולבנות ירושלים עד משיח נגיד שבעים ושבעה ושהם מ"ט שנה וכורש נקרא משיח כמו שנאמר למשיחו לכורש והוא היה צמיחת קרן לבית ישראל ששלחם מן הגולה והשיבם לארצם והיה אז בן עשרים שנה ודריוש חתנו בן ס"ב

ולך אתן פתחון פה בתוכם - שיראו שיתקיימו נבואותיך ורבינו שלמה ז"ל פירש כי הפסוק הזה מוסב לפרשה של מעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואותו חשבון כלה בשנה שמלך בלשצר כיצד בשנת כ"ז לנבוכדנצר נתנה מצרים בידו נשארו ממלכותו י"ח שנה וכ"ב דאویل מרוך הרי ארבעים ובשנה ראשונה לבלשצר נאמרה נבואת פרס לדניאל כמו שנאמר בשתא חדא לבלשצר וגומר ביאת כורש מלך פרס לבבל היתה צמיחת קרן לבית ישראל ותירגם יונתן ביומא ההוא אקים פורקן לבית ישראל ולך אתן מפתח פומא בנבואה:
'ביניהון וידעון ארי אנא ה

תהלים פרק קמח

וַיִּרְם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְהַלֵּה לְכָל־חַסְדֵי־יְיָ לְבַנְיֵי יִשְׂרָאֵל עִם־קִרְבּוֹ הַלְלוּ־יָהּ (יד)

רד"ק תהלים פרק קמח פסוק יד

וירם קרן לעמו. והראה זה לכל העולם כי הכל בכחו כשהרים קרן לעמו, שהוציאם מן (יד) הגלות, וקבצם מן העמים, והרים קרנם על כל העמים. זה תהלה לכל חסידיו, שיהללוהו על זה. ומי הם כל חסידיו? הם בני ישראל שהם עם קרובו, וכולם יהללו יה

ישעיהו פרק ד

בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה צֶמַח יְקֹקֶק לְצַבֵּי וּלְכַבֹּד וּפְרִי הָאָרֶץ לְגֵאוֹן וּלְתַפְאֲרַת לְפִלִּיטַת יִשְׂרָאֵל (ב)

מצודת דוד ישעיהו פרק ד פסוק ב

ביום ההוא - ר"ל אחר שיתמרק עון ישראל בקושי ובמרבית היסורים אז תהיה גאולה (ב) שלמה ויהיה צמח ה' להדר ולכבוד והוא משיח בן דוד הנקרא צמח כמש"ה והקימותי לדוד צמח צדיק (ירמיה כג)

ופרי הארץ - גם זה על המשיח יאמר

לפלטת ישראל - להנשארים שחסו במקום ועמדו באמונתם

ירמיהו פרק כג

הֲנֵה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְקֹקֶק וְהִקְמַתִּי לְדוֹד צֶמַח צְדִיק וּמֶלֶךְ מֶלֶךְ וְהַשְׁכִּיל וְעָשָׂה מִשְׁפָּט (ה)
וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ

מצודת דוד ירמיהו פרק כג פסוק ה

והקימותי לדוד - אקים לדוד מזרעו צמח צדיק זהו מלך המשיח (ה)

ומלך מלך - מלך ימלוך על ישראל והצליח ויעשה משפט וצדקה

זכריה פרק ג

שָׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּהָ וְרַעֲיֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אֲנֹשִׁי מוֹפֵת הָמָּה כִּי־הִנְנִי (ח)
מְבִיא אֶת־עַבְדֵי צֶמַח

רש"י זכריה פרק ג פסוק ח

כי הנני מביא את עבדי צמח - כי עתה זרובבל פחת יהודה קטן בחצר המלך אני מצמיח לו גדולה ושם נתתיו לחן בעיני המלך למלאות שאלתו בבנין הבית והעיר כמו שמפורש בעזרא 'דברי נחמיה בן חכליה והוא זרובבל כדאמרינן בסנהד

מלבי"ם זכריה פרק ג פסוק ח

וקראו בשם צמח לרמז כי עתה נכרת חוטר מגזע ישי והוא נעלם טמון בארץ, רק הוא דומה כזרע הטמון במעמקי האדמה אשר בעתו יצמח ויתגלה ומתחתיו יצמח, וע"ז רמז שם זרובבל שנזרע בבבל, ר"ל שהיה דומה כזרע בארץ שממנו יצמח צמח בבוא תור הגאולה

זכריה פרק ו

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְקֹוֹק צְבָאוֹת לֵאמֹר הִנֵּה אִישׁ צֶמַח שְׁמוֹ וּמִתַּחַתָּיו יִצְמַח (יב)
וּבָנָה אֶת־הַיְכָל יְקֹוֹק

רש"י זכריה פרק ו פסוק יב

צמח שמו - הוא זרובבל האמור למעלה הנני מביא את עבדי צמח ועל שם שצמחה (יב)
גדולתו מעט מעט ויש פותרים אותו במלך המשיח אבל כל הענין הזה מדבר בבית שני

ומתחתיו יצמח - מזרע המלוכה

רד"ק זכריה פרק ו פסוק יב

ואמרת, הנה איש צמח שמו - כלומר הנה איש עמך שיהיה ראש ישראל והוא זרובבל (יב)
ויקרא צמח כי מעלתו תהיה כמו צמח האדמה שיגדל מעט מעט כן מעלתו תעלה מעט
מעט עד שתגדל מאד כמו שהתנבא עליו חגי ביום ההוא נאום ה' צבאות אקחך זרובבל וגו'
ומתחתיו יצמח ממקומו כלו' מהמקום שהוא שם והוא ירושלם משם תבא לו המעלה

מלבי"ם זכריה פרק ו פסוק יב

ואמרת אליו, ותפרש הטעם מפני כי כה אמר ה' הנה איש צמח שמו, שם זרובבל היא (יב)
צמח כמ"ש למעלה (ג' ח') כי הנני מביא את עבדי צמח, שטעם השם מפני שאינו נטע נגמר
ונשלם בפועל רק הוא מוכן לצמוח, שע"כ נקרא בשם זרובבל שנזרע בבבל, שהוא כזרע
הטמון באדמה ועתיד לצמוח, ועתה הוא רק בכח ולא בפועל ולא יצמח הוא עצמו רק
ומתחתיו יצמח, ר"ל מן בניו אשר יעמדו תחתיו יצמח הצמח אשר יבנה את היכל ה', שהוא
הבית האחרון שיבנה באחרית הימים